

Når vi investerer i natur, investerer vi også i mennesker

Økonomi kan måske lyde som et lidt tørt arbejdsfelt med endeløse regneark, og koblingen til en skovtur er ikke umiddelbart indlysende. Som barn blev jeg selv slæbt med i skoven næsten hver weekend uden at tænke over, at en tur ud i naturen faktisk også kunne have noget med økonomi at gøre. Men netop denne kobling har stået centralt i min forskning.

Set fra et ressourceøkonomisk perspektiv kan et naturbesøg nemlig betragtes som en vare på en hylde. Ikke en vare, man betaler for med penge, men med noget, der ofte er endnu mere knapt: tid og villighed til at transportere sig derud. Hver gang vi tager ud i naturen, betaler vi en pris i form af rejsetid og fravalg af andre aktiviteter. På den måde konkurrerer naturen med alt det andet, vi kunne bruge vores tid på i hverdagen. Hvis oplevelsen ligger langt væk, er besværlig at komme til eller ikke matcher det, vi søger, bliver naturen ofte fravalgt – selvom der er et ønske om at bruge den. Og det er en skam – både for individet og for samfundet. Forskning viser nemlig konsistent, at ophold i naturen har positive effekter på både fysisk og mental sundhed, hvilket også kan give samfundsøkonomiske gevinster i form af bedre trivsel og potentielt lavere sundhedsudgifter.

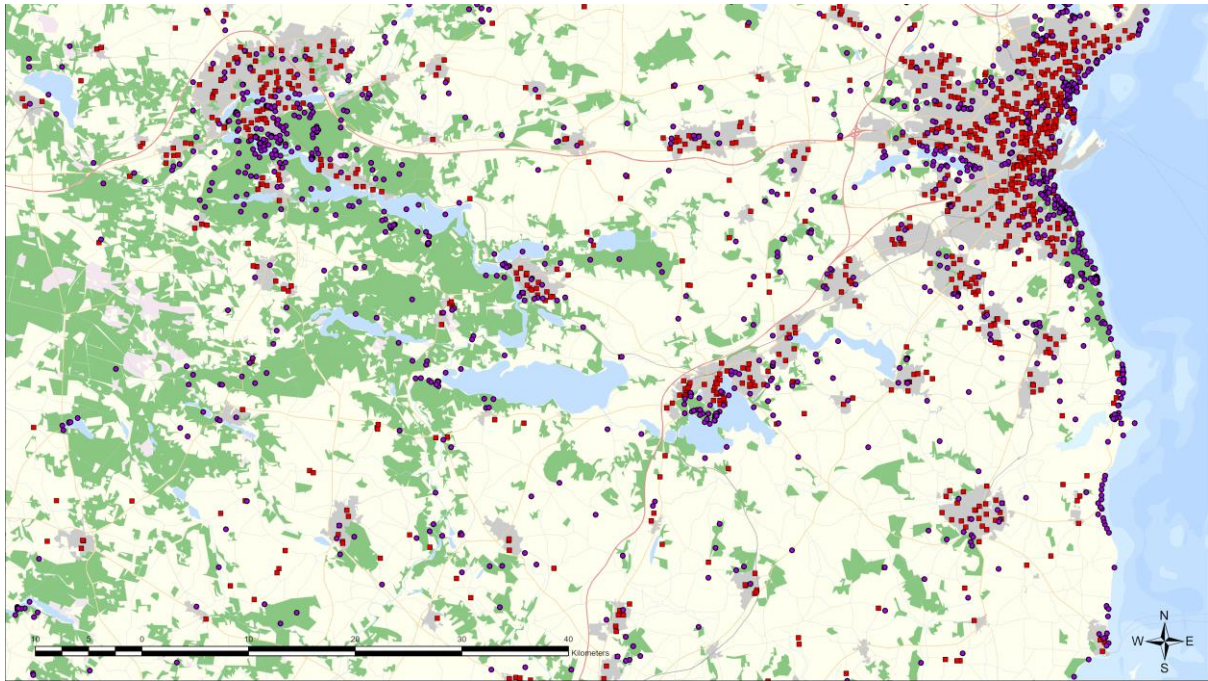
Det er derfor afgørende at forstå, hvordan naturen skal se ud, og hvor den skal ligge, hvis flest muligt skal vælge den til i en travl hverdag. Disse spørgsmål er særligt aktuelle netop nu. Danmark investerer i disse år massivt i ny natur. Med den igangværende grønne trepartsaftale står vi på tærsklen til en historisk omlægning af landskabet, hvor store landbrugsarealer bliver til skov og natur. De beslutninger, der træffes i dag, bestemmer ikke kun, hvor naturen kommer til at ligge, men også hvor let eller svært det bliver at bruge den i praksis. I den forbindelse står et centralt spørgsmål tilbage. Hvem får faktisk glæde af naturen i hverdagen, og hvordan skal nye naturområder placeres og indrettes, hvis de skal gavne flest muligt og kunne skabe størst mulig samfundsøkonomisk værdi?

Min forskning peger på tre overordnede konklusioner. For det første er adgangen til natur ulige fordelt. Mange ønsker at komme mere ud i naturen, men møder barrierer i form af afstand, transport og tid. For det andet følger brugen af naturen tydelige mønstre. På tværs af befolkningsgrupper foretrækkes især skov, kystnære områder og steder med høj biodiversitet. For det tredje viser resultaterne, at naturområder kan placeres og planlægges, så naturen bliver mere tilgængelig og dermed bruges mest – og af flest.

Tilsammen viser fundene, at hvis de kommende naturinvesteringer i en samfundsøkonomisk optik også skal tilgodese menneskelig trivsel, er det afgørende at forstå, hvem der i dag holdes tilbage fra naturen, og hvilke kvaliteter og placeringer der får mennesker til at vælge den til.

Hvordan undersøgte jeg dette?

For at forstå, hvordan danskerne faktisk bruger naturen, spurgte jeg mere end 50.000 danskere om deres seneste besøg i naturen. Jeg indsamlede data over et helt år for at tage højde for, at brugen af naturen varierer med årstiderne. Respondenterne blev bedt om at markere både deres bopæl og deres seneste naturbesøg direkte på et kort og svare på spørgsmål om deres naturbesøg, transport, præferencer, osv. Det er første gang, danskernes naturbrug er blevet kortlagt i så stort et omfang og med så høj detaljeringsgrad over et helt år. Datagrundlaget gør det muligt at koble menneskers faktiske adfærd direkte til det landskab, de bevæger sig i, og giver et unikt indblik i, hvordan naturen bruges i praksis – på tværs af befolkningen og året rundt.

Danskernes seneste naturbesøg (lilla) og bopæl (rød), markeret direkte af respondenterne selv. Kortudsnittet (her fra Østjylland) viser, hvor naturen faktisk bruges – ikke kun hvor den er afgrænset på et kort.

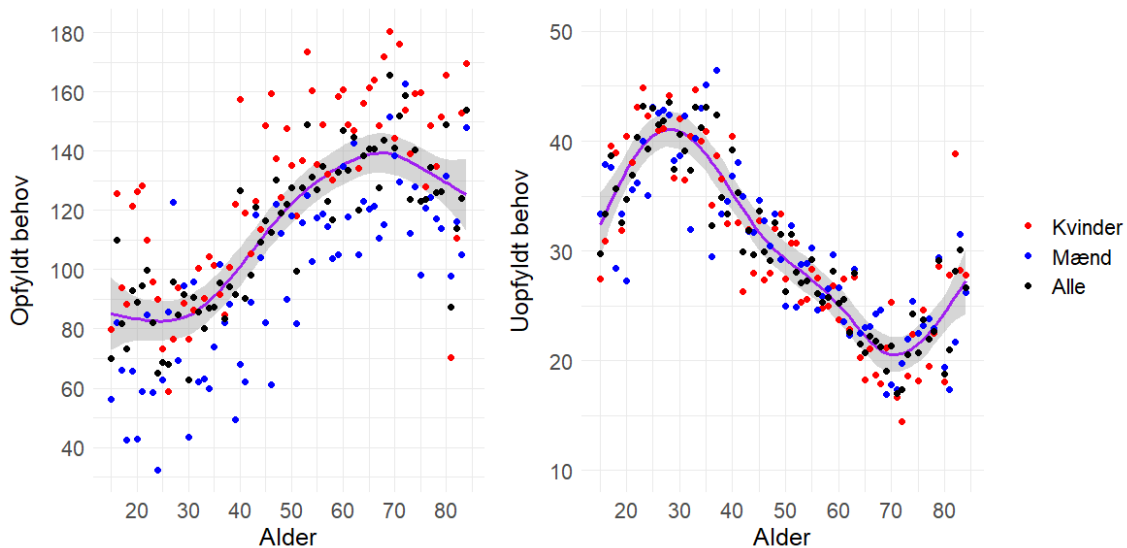
Som nævnt koster et naturbesøg ikke penge, men tid og afstand. Det var udgangspunktet for den økonomiske analyse, jeg brugte i forskningsprojektet. Afstand og rejsetid fungerede som den “pris”, man betaler for et ellers gratis naturbesøg. På den måde kunne jeg undersøge, hvilke naturkvaliteter mennesker vælger til, og hvor langt de er villige til at rejse for dem. I analyserne sammenlignede jeg hver enkelt persons naturbesøg med de andre muligheder, personen ellers kunne have valgt i sit område. Jeg sammenlignede objektive karakteristika, så som afstand, naturtyper, biodiversitet, støjniveau, landskabets variation, osv. Med andre ord blev den valgte “vare” sammenlignet med de alternativer, der ellers kunne have været valgt. Undervejs i processen blev det tydeligt for mig, at det ikke er enkelt at definere, hvad et naturområde egentlig er. Mennesker bevæger sig frit på tværs af landskabet, og deres forståelse af natur følger ikke nødvendigvis administrative grænser. Jeg ønskede derfor at lade folks egen oplevelse af, hvad der er natur, være udgangspunktet. Den erkendelse førte til, at jeg til mine sammenligninger valgte at benytte steder, som andre respondenter i samme område faktisk havde besøgt, frem for på forhånd fastlagte naturområder. Dette var muligt pga. datasættets store omfang. På den måde byggede sammenligningerne på steder, der reelt var tilgængelige og brugt, og som dermed afspejlede faktisk adfærd. Ved at gentage denne analyse for de mange tusinde besøg, kunne jeg identificere nogle overordnede mønstre i, hvordan danskerne bruger naturen, hvad de er villige til at rejse langt for, og hvad der forhindrer dem i at besøge naturen.

Forskningens vigtigste fund

1. Stor efterspørgsel – men ulige adgang

Danskerne bruger naturen meget, men mange vil gerne bruge den endnu mere. Adgangen til natur er dog langt fra lige fordelt. Ældre generationer bruger naturen mest og har i højere grad fået opfyldt deres behov, mens der blandt yngre voksne, især i aldersgruppen 20-40 år, findes et stort uopfyldt ønske om mere natur i hverdagen. De unge vil faktisk gerne være i naturen, men

hverdagen står ofte i vejen. Mangel på tid er den mest udbredte barriere, men analyserne viser også tydelige strukturelle hindringer. Lange afstande til naturområder og mangel på nærliggende natur begrænser især brugen blandt byboere, mennesker uden bil og personer med begrænset fleksibilitet i hverdagen. Det betyder, at naturens positive effekter ikke kommer alle lige meget til gavn, og at forskellige grupper møder forskellige barrierer, som kræver målrettet planlægning og politiske prioriteringer for at blive overvundet.

Danskernes opfyldte behov (antal dage i naturen om året) og uopfyldte behov (på en 0-100 skala) for at besøge naturen på tværs af køn og alder.

2. Tydelige mønstre i, hvilken natur der vælges

Når mennesker faktisk besøger natur, sker det ikke tilfældigt. Brugen følger klare mønstre på tværs af befolkningsgrupper og transportformer. Analyserne viser, at især skov og kystnære områder stærkt foretrækkes. Så når vi i vores nationalsang hylder de brede bøge og den saltne strand, er der altså noget om snakken. Det er netop skoven og kysten, danskerne er mest villige til at bruge tid på at besøge. Kysten kan man af gode grunde ikke flytte tættere på, men man kan plante mere skov dér, hvor folk bor.

Et særligt opsigtsvækkende fund er, at naturområder med høj biodiversitet konsekvent tilvælges på tværs af alder, køn, transportform og besøgstype. Biodiversitet fremstår dermed ikke som en nicheinteresse, men som en bredt værdsat kvalitet i danskernes valg af natur. Dette fund bidrager dermed med endnu et argument for at prioritere at skabe natur med høj biodiversitet.

3. Natur kan planlægges til at blive brugt af flere

Analyserne viser, at afstand og transport har afgørende betydning for, hvem der bruger naturen. Sandsynligheden for at vælge et naturområde falder, når afstanden øges, men langt mere for personer uden bil. Dermed fungerer naturens placering som en fordelingsmekanisme. De samme naturkvaliteter er tilgængelige for nogle grupper, men utilgængelige for andre, alene på grund af afstand og transportmuligheder. Analyserne viser også, at bynær natur bruges anderledes end fjerntliggende natur. Mindre naturområder tæt på hjemmet vælges til korte, gentagne hverdagsbesøg, mens mere fjerntliggende områder primært bruges til sjældnere og planlagte ture. Det er netop de korte og hyppige besøg, der udgør ryggraden i danskernes

naturbrug. Resultaterne peger således på, at der er, hvad man i økonomiske termer kalder en marginalt aftagende nytte af naturområdets størrelse. Med andre ord skaber flere mindre, tilgængelige naturområder ofte større samlet samfundsmæssig værdi end få store naturområder, fordi de kan bruges af langt flere mennesker samlet set.

Selvom store, sammenhængende naturområder fortsat er vigtige, peger forskningens tre hovedkonklusioner på, at bynær og geografisk spredt natur i høj grad også bør prioriteres. Det er en solid samfundsøkonomisk investering – også selvom jordpriserne er højere tæt på byerne. Attraktiv natur, der er let at nå og let at bruge, er vigtig at prioritere, hvis målet er at mindske ulighed i adgangen til natur og sikre, at de positive fysiske og mentale effekter kommer en bredere del af befolkningen til gavn. Set i lyset af de kommende landskabsmæssige forandringer i Danmark sender forskningsprojektets resultater et klart budskab om, hvordan de kan bruges i praksis. Naturens værdi afgøres ikke kun af, hvor meget natur der etableres, men af hvor den placeres, hvem der har adgang til den, og om den bliver en del af hverdagen. Anvendt aktivt i planlægning og politik kan denne nye viden indgå som et styrket beslutningsgrundlag og danne udgangspunkt for udviklingen af konkrete planlægningsværktøjer og potentialekort, der kan hjælpe med at placere noget af den nye natur dér, hvor den skaber størst værdi for både mennesker og samfund.

Når skovturen bliver et samfundsanliggende

Selvom forskningen tager afsæt i ressourceøkonomi, rækker resultaterne ud over ét fagområde. De viser, hvordan denne viden om danskernes brug af naturen kan bringes i spil på tværs af økonomi, sundhedsvidenskab, politik, kultur og naturvidenskab.

Fra et sundhedsfagligt perspektiv er resultaterne også relevante, fordi de peger på, hvordan brugen af natur kan øges og gøres mere ligelig. Da ophold i naturen allerede er veldokumenteret som gavnligt fysisk og mentalt, bidrager forskningen således også til, hvordan bedre adgang og placering kan understøtte disse positive afledte effekter.

Fra et humanistisk og kulturelt perspektiv bidrager forskningen med indsigt i danskernes adfærd, præferencer og barrierer. Den viser, at ønsket om natur er bredt forankret, men at hverdagsliv, transport og bopæl former både adgangen til og forståelsen af, hvad natur er. For en beboer i det indre København kan natur betyde noget helt andet end for en person bosat i et landdistrikt.

I et politisk perspektiv giver forskningen konkret viden til beslutningstagere om, hvor natur kan skabe største økonomiske effekt. Resultaterne kan bruges til at styrke en målsætning om lige adgang til naturen og giver et vidensgrundlag for fremtidig politikudvikling, der peger på, hvor de kommende investeringer i ny natur giver størst kollektivt udbytte.

Endelig bidrager forskningen til det naturvidenskabelige felt ved at indikere, at biodiversitet ikke nødvendigvis er i modsætning til menneskelig brug. Tværtimod vælger mennesker i høj grad biologisk rige områder, når de har muligheden. Og både menneskelig aktivitet og høj biodiversitet kan eksistere i naturen, hvis den planlægges med blik for begge.

Hvis naturen skal skabe størst mulig værdi for både mennesker og samfund, kræver det, at vi i planlægningen af fremtidens landskab forstår samspillet mellem økonomi, natur, adfærd, sundhed og politik. Det er netop i dette krydsfelt, at resultaterne fra min forskning kan bidrage. Så næste gang du snører skoene og tager en tur i skoven, har du faktisk truffet et lille økonomisk valg og med din tid købt en vare, der er god for dig. Og netop derfor er det afgørende at forstå, hvordan naturen planlægges. Jo tættere den er på hverdagen, jo oftere bliver den brugt.